

עלון בני דוד – פרשת תצוה
תפקידים של לחצים חיצוניים
 הרב נתנאל אלישיב

פרשת 'תצוה' נפתחת בציווי להדליק נר תמיד במשכן ובמקדש, ונר זה צריך לדלוק דווקא בעזרת "שָׁמֶן זַיִת זָךְ כְּתִית לְמָאֹר" (שמות כז ט). במדרש רבה מוזכר בהקשר לכך הפסוק "זַיִת רַעֲנָן יִפֶּה פְּרִי תֹאֵר קָרָא ד' שְׁמֶךָ" (ירמיהו יא טז), ללמדנו שעם ישראל נמשל לזית. מיד שואל על כך המדרש (שמות רבה, פרשת תצוה פרשה לו): "והלוא בכל מיני אילנות נאים ומשובחים נקראו ישראל, בגפן ותאנה... כתמר... כארז... כאגוז", ואם כך מדוע ירמיהו השווה אותנו דווקא לזית, בעוד שצמחים אחרים שישראל נמשלו אליהם, פירותיהם נאים וערבים יותר מן הזית? התשובה הראשונה של המדרש מטרידה למדי:

מה הזית הזה עד שהוא באילנו מגרגרין אותו ואחר כך מורידין אותו מן הזית ונחבט, ומשחובטין אותו מעלין אותו לגת ונותנין אותו במטחן ואחר כך טוחנין אותו ואחר כך מקיפין אותו בחבלים, ומביאין אבנים ואחר כך נותנין את שומן – כך ישראל, באין עובדי כוכבים וחובטין אותם ממקום למקום וחובשים אותן וכופתין אותם בקולרין ומקיפין אותן טרטיטין ואחר כך עושין תשובה והקדוש ברוך הוא עונה להם.

השייכות המיוחדת שלנו דווקא לזית נובעת מן התהליך הקשה שהזית עובר כדי להפיק ממנו את שמנו הטוב. כשם שיש צורך בלחץ הכבד על הזית, כך גם עם ישראל מתעלה ומוציא מעצמו את איכויותיו דווקא כתוצאה מלחץ כבד.

כך בחיי הכלל וכך בחיי הפרט. אותן התמודדויות שלא היינו בוחרים בהן ביוזמתנו, אותם לחצים חיצוניים ופנימיים, הם חיוניים בתהליך התפתחות שלנו, בלעדיהם לא היינו יוצאים אל הפועל. לפעמים הקושי לעמוד בלחצים השונים שמופעלים עלינו נובע מכך שהיו לנו ציפיות לגמרי אחרות מהחיים. לכן הרמח"ל מסביר, בתחילת ספר 'מסילת ישרים', שהקשיים והלחצים הם חלק מובנה מן המציאות. הוא מדמה את העולם לשדה קרב גדול, בו מתנהלת מלחמה מכל הצדדים – "כי כל עניני העולם בין לטוב בין לרע הנה הם נסיונות לאדם". אם נדע מראש שהעולם הזה הוא מקום של עמל, התמודדויות ואתגרים, חלקם לא בהכרח נעימים, לא נתאכזב כל כך כשמגיעים הזמנים שבהם אנו נאלצים לעמוד בניסיון.

עם זאת, יש לזכור שהשמן הוא המטרה, והכתישה היא רק אמצעי. לפי אותה המידה שבה נעמול ביוזמתנו להיות טובים יותר ולהוציא לפועל את האוצרות הפנימיים שלנו, כך יפחת הצורך בלחצים חיצוניים. חז"ל ביטאו זאת במשפט "אם יעשו התחתונים את הדין מלמטה אין הדין נעשה מלמעלה" (תנחומא, פרשת משפטים סימן ה). במקום להתעלות מתוך צרות וייסורים, הבה נתעלה מבחירה, ובכך נמנע את הצורך באותן הצרות.

למעשה, לעולם לא נדע אלו צרות נמנעו הודות לאנשים שבחרו לחיות את חייהם כאילו שהצרה היא כבר כאן. מטבע הדברים אנו מודעים רק למה שכן קורה, ולא למה שעלול היה לקרות. אולם האדם יכול להתעודד ולהתחזק בידועו שיש שכר, גם אם הוא נסתר, למאמציו הגדולים, לכל התגברות על יצרו ולכל מאבק עם עצמו.

הגאולה שאנו מייחלים לה היא המצב שבו השמן הטוב יופק ללא כל צורך בכתישה, הטוב יתגלה גם ללא ייסורים. גם אם עדיין לא הגענו לגאולה הגדולה, אנו יכולים להביא גאולות קטנות באמצעות ההתאהבות במאמץ, ההסכמה לשלם מחיר וגיוס הכוחות הדרושים כדי שהויתור העצמי יהיה מאתנו והלאה.